

9. Надольська В. Вплив політики русифікації на життєдіяльність етнічних меншин Волинської губернії (кінець XIX – початку XX ст.) / В. Надольська // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету: Збірник наукових праць. – Рівне: РДГУ, 2006. – Вип. 10. – С. 260-264.
10. Ніколаєнко О.О. Організації польського жіноцтва на Волині наприкінці XIX – на початку XX ст. / О.О. Ніколаєнко // Культурний простір Житомирщини – Волині XIX-XX ст.: м-ли Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції (24 квітня 2012 р., м. Житомир). – У 2-х тт. – Т. 2. – Житомир: Видавець М.Г. Косенко, 2012. – С.133-136.
11. Сейко Н. Становище польського шкільництва на Волині в кінці XIX – початку XX століття / Н. Сейко // Велика Волинь: минуле і сучасне. Тези міжнародної науково-краєзнавчої конференції. – Житомир, 1993. – С. 188-194.
12. Щербак М.Г. Національна політика царизму на Правобережній Україні (друга половина XIX – початок XX ст.) / М.Г. Щербак, Н.О. Щербак. – К., 1997. – 89 с.

Ю.А. МОСІЄВИЧ. ПРОГРЕССИВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ПОЛЬСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ ВОЛЫНСКОЙ ГУБЕРНИИ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XIX - НАЧАЛА XX В.

Резюме. В статье делается попытка анализа положения образования польского населения на территории Волыни во второй половине XIX – начале XX в., когда политика Российской империи в отношении национальных меньшинств основывалась на тотальной русификации и шовинизме.

Ключевые слова: шовинистическая политика, русификация, деполонизация, инородцы, национальные меньшинства.

J.O. MOSIYEVYCH. PROGRESSIVE TENDENCY OF POLISH EDUCATION VOLYN PROVINCE THE SECOND HALF OF XIX - EARLY XX CENTURY

The summary. In the article an attempt is to made analysis the situation of education of Polish people on the Volyn territory in the second half of XIX - early XX centuries when the policy of Russian Empire concerning national minorities was based on the total russification and chauvinism.

Key words: chauvinistic policy, russification, depolonization, aliens, national minorities.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф., член-кор. АПСН І.В. Малафійк.

Одержано редакцією 19.02.2016 р.

УДК: 373. 2 (091) (477) “1910 – 2007”

Ю.М. ЧЕРЕДНЯК

РОЛЬ Б.Н. МІТЮРОВА У РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛІСТИЧНОГО НАПРЯМУ В ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ

Резюме. У статті розглядається внесок відомого українського вченого Бориса Никифоровича Мітюрова в розвиток персоналістичного напрямку в історії педагогіки. Зокрема, проаналізовано праці педагога про вчителів братських шкіл; про персоналії Яна Амоса Коменського, К. Ушинського, І. Франка, Н. Крупської, А. Макаренка, В. Сухомлинського.

Ключові слова: Б.Н. Мітюров, педагогічна спадщина, персоналістичний напрям, персоналія, історія педагогіки.

Постановка проблеми. Персоналістична орієнтація на особистість є притаманною для української історії педагогіки – історико-педагогічні праці характеризуються інтересом учених до педагогічних персоналій. Педагогічна персоналія репрезентує доробок того чи іншого педагога як індивідуального творця, але передусім, як представника педагогічної думки певної історичної епохи. Творча біографія педагога є предметом наукових досліджень багатьох істориків педагогіки. У працях сучасних вчених (Н. Гупан, І. Стражнікова, О. Сухомлинська) творча біографія педагога є ще й об'єктом наукової рефлексії [2]. Звернення до педагогічної спадщини українських педагогів, науковців, освітян дає можливість ґрунтовніше вивчити історичні закономірності, становлення і розвитку української педагогіки.

Історія педагогічної думки й освіти крізь призму життєписів персоналій є предметом наукових досліджень відомого вітчизняного історика педагогіки – Бориса Никифоровича Мітюрова (1910-2007), що, зважаючи на викладене вище, актуалізує персоналістичні праці вченого.

Загальний аналіз досліджень з проблеми. Аналіз стану вивчення педагогічної спадщини Б.Н. Мітюрова засвідчив, що його педагогічний спадок у вітчизняній історіографії був об'єктом аналізу окремих дослідників (Н. Гупан, Л. Петрук, І. Малафійк, Г. Лемех та ін.) [2; 4]. Автори головну увагу приділяли внеску вченого у вивчення братських шкіл в Україні, натомість його внесок у розвиток персоналістичного напрямку вітчизняної історії педагогіки до сьогодні не вивчався. Необхідність системно-аналітичного вивчення педагогічних поглядів Б.Н. Мітюрова у вітчизняному історико-педагогічному просторі обумовили **мету пропонованої статті:** роль Б.Н. Мітюрова у розвитку персоналістичного напрямку в історії педагогіки.

© Ю.М. Чередняк, 2016

Виклад основного матеріалу дослідження. У працях персоніфікованого напрямку Бориса Мітюрова простежується система висвітлення педагогічної спадщини відомих педагогів, яка, переважно, має такі складові: характеристика історичного періоду, у якому жив і працював педагог; розкриття змісту і стану розвитку освіти у відповідні періоди; характеристика педагогічних поглядів (провідні дидактичні принципи, мета, завдання і засоби виховання, підготовка вчителя й основні вимоги до нього); визначення ролі, місця і значення внеску спадщини відомого педагога в розвиток педагогічної науки.

Саме з таких позицій Борисом Никифоровичем схарактеризовані персоналії Яна Амоса Коменського, Д. Локка, Ж.-Ж. Руссо, Й. Г. Песталоцці, Ф. Фребеля, К. Ушинського, О. Духновича, І. Франка, Н. Крупської, А. Макаренка, В. Сухомлинського та ін. До цієї групи відносимо такі праці: «Я. А. Коменський» (1970) [29], «Педагогічна діяльність і погляди Й. Г. Песталоцці», «Педагогічні теорії Д. Локка і Д. Беллєрса», «Педагогічні погляди Ж.-Ж. Руссо» (1973) [3], «Першодрукар Іван Федоров» (1974), «Фребель Фрідріх Вільгельм Август» (1974), «Педагогічні погляди І. Франка» (1961), «Іван Франко про школу та освіту» (1999) [19], «К. Д. Ушинський про вимоги до вчителя» (1959) [20], «Педагогические идеи К. Д. Ушинского на Украине» (1973), «Педагогические идеи К. Д. Ушинского» (1974), «К. Д. Ушинский – син України» (2003) [21], «Духнович Александр Васильевич» (1960) [5], «Н. К. Крупская о роли матери в воспитании детей» (1989), «Н. К. Крупская о воспитании детей в семье» (1989), «А. С. Макаренко про трудове виховання» (1963) [23], «Использование идей А. С. Макаренко о трудовом воспитании в условиях современной семьи» (1978), «А. С. Макаренко о диалектичности педагогического процесса» (1985), «А. С. Макаренко о значении авторитета» (1988) та ін., «В. О. Сухомлинский про радість, як важливий стимул навчальної діяльності учнів» (1988) [25], «В. О. Сухомлинский про «Школу радості» (1988) [24] та ін.

У цій групі виокремлюємо також праці педагога, присвячені діяльності визначних просвітителів того часу, вчителів братських шкіл, а саме: І. Борецького, І. Вишенського, І. Гизеля, І. Горбачького, С. Зизанія, І. Краковського, С. Полоцького, К. Ставровецького, К. Туровського, С. Яворського та ін. Це такі статті: «Борецкий И. М.» (1960) [10], «Кирил Туровский» (1960), «Элассонский Арсений» (1960) [9], «Зизаний Лаврентий» (1965) [6], «Зизаний Стефан» (1965) [7], «Франко И. Я.» (1968) [8], «Симеон Полоцкий – выдающийся просветитель XVII в.» (1971) [15], «Смелое слово Кирилла Транквилиона» (1991) та ін.

Особливою заслугою Бориса Мітюрова вважаємо вивчення впливу досвіду роботи шкіл України і Білорусії на формування педагогічних поглядів Я. А. Коменського у статті «Ян Амос Коменский и Симеон Полоцкий» (1964) та у книзі «Педагогические идеи Яна Амоса Коменского на Украине» (1971) [26].

У докторській дисертації Бориса Мітюрова «Развитие школы и педагогической мысли на Украине и Белоруссии (XVI–XVII вв.)» (1970) чотири розділи присвячені персоналіям: Івану Вишенському, І. М. Борецькому, Кирилу Транквіліону Ставровецькому, Симеону Полоцькому [16]. Борис Никифорович детально проаналізував погляди вчителів братських шкіл XVI–XVII ст. на роль виховання, навчання, умов життя дитини у її становленні, довів, що вчителі братських шкіл XVI–XVII ст., були великими ученими свого часу, а їх спадщина заслуговує на те, щоб її вивчали в курсі історії вітчизняної педагогіки, а не залишали в тіні, як це було до 70-х рр. XX ст. [16].

Борис Никифорович Мітюров систематично досліджував діяльність та педагогічні погляди видатного чеського педагога Яна Амоса Коменського та їхнє значення для розбудови національної системи освіти, розкрив суспільно-політичну, просвітницьку й релігійну діяльність педагога. Здійснивши аналіз праць вченого, ми віднайшли тринадцять надрукованих праць Бориса Никифоровича різними мовами (українською, російською, білоруською, чеською) про діяльність і творчу спадщину Яна Амоса Коменського. Перша праця – «Ян Амос Коменский і Полоцкий» була надрукована у Празі ще у 1964 р.; остання – «Ян Амос Коменский и Украина» у 2004 в Москві. Необхідно зазначити, що у всіх публікаціях Б. Мітюров не лише висвітлював життя, діяльність, педагогічні погляди Яна Амоса Коменського, але й (що є особливо цінним) вивчав вплив досвіду братських шкіл України і Білорусії на формування педагогічного вчення чеського педагога, з'ясовував роль його ідей у розвитку школи і педагогічної думки України.

Упродовж сорока років Борис Никифорович послідовно вивчав погляди і педагогічну систему Яна Амоса Коменського, віднаходив нові й маловідомі факти з його життя, інтерпретував відомі і невідомі ідеї чеського педагога. Учений популяризував і ранні, і відомі, і останні, практично невідомі праці Я. А. Коменського: «Спірні питання, зібрані в саду філософії» (1613), «Новий органон» (1620), «Скарги пригноблених бідняків до неба» (1614), «Велика дидактика» (1632), «Відкриті двері до мов і всіх наук» (1633), «Шлях світла» (1641), «Світло в темряві» (1657) «Видимий світ у малюнках» (1658), «Загальні поради про виправлення справ людських» (1666), «Ангел світу» (1667), «Єдине необхідне» (1668), «Продовження братнього заповіту» (1669) [3, 31].

Вагомими науковими розвідками є праці Б. Мітюрова, присвячені персоналіям Олександра Духновича, Юрія Федьковича, Осипа Маковця, Степана Ковальова, які відіграли значну роль у боротьбі за народну освіту на західноукраїнських землях в період панування Австро-Угорської монархії [1].

За свідченнями доньки педагога, Борис Никифорович часто говорив, що він «захворів» К. Ушинським; «не вилазив» з архівів, вивчаючи спадщину видатного українського педагога [4]. Результатом такого занурення у педагогічну спадщину Костянтина Дмитровича Ушинського стала низка публікацій Б. Мітюрова: «К. Д. Ушинський про вимоги до вчителя» (1959) [20], «Погляди К. Д. Ушинського на формування людської особистості» (1974), «Мыслитель, педагог, воспитатель (к 110-летию со дня смерти К. Д. Ушинского)» (1971), «Етнопедагогические основы виховної системи К. Д. Ушинського» (1973), «Влияние педагогических идей К. Д. Ушинского на развитие школы на Украине» (1974), «Рідне слово і народне виховання в педагогічній

спадщині К. Д. Ушинського» (1997), «Світлий промінь у царстві тьми» (1998), «Ушинський про вимоги до вчителя» (1999), «К. Ушинський – син України» (2003) [21] та ін.

Здійснений нами аналіз 14-ти праць Бориса Мітюрора про К. Д. Ушинського дає змогу стверджувати, що вченим узагальнено внесок К. Ушинського в розвиток освіти й педагогічної думки. Так, найзначнішим і найсуттєвішим внеском К.Д. Ушинського в освіту Борис Мітюрор вважав підхід до педагогіки як антропологічної науки, обґрунтування її психологічних засад. Особлива роль належить К. Ушинському у визначенні мети виховання педагог як розвитку моральних, фізичних і розумових сил людини, формування її характеру на гуманістичних ідеалах християнства. Важливою заслугою Костянтина Дмитровича Борис Мітюрор вважав формулювання ідеї народності в педагогіці, визначення її основною складовою системи виховання. Наголошуючи, що основою народності є мова, вчений розробив єдину систему побудови навчання і виховання рідною мовою і наполягав у запровадженні в педагогічній практиці рідномовної початкової освіти. Костянтин Ушинський також обстоював думку про те, що загальна освіта повинна бути пронизана ідеями гуманності й патріотизму.

Однією з головних персоналій в дослідженнях Бориса Мітюрора є Іван Франко. Значний внесок Бориса Мітюрора у цілісне вивчення спадщини Івана Франка підтверджує перелік праць Бориса Никифоровича про відомого просвітителя: «Педагогічні погляди І. Я. Франка» (1961) [27]; «Стан народної освіти, школи і педагогічної думки на західноукраїнських землях в період панування Австро-Угорської монархії» (1965) [1]; «Учитель Івана Франка» (1965), «І.Я. Франко» (1966) [8], «Передова російська педагогіка та І.Я. Франко (1966), «Іван Франко про школу та освіту» (1999) та ін. [19].

Цінним внеском у вітчизняну історико-педагогічну науку вважаємо праці Бориса Никифоровича, присвячені освітньо-педагогічній діяльності Надії Костянтинівни Крупської. Якщо проаналізувати її спадщину без ідеологічного контексту, стає очевидною значна роль Надії Костянтинівни у становленні вітчизняної освіти й педагогічної науки. У ряді праць: «Видатний педагог-марксист (до 100-річчя з дня народження Н.К. Крупської)» (1969) [17], «Життя, віддане людям (до 100-річчя з дня народження Н. К. Крупської)» (1969) [18], «Н.К. Крупская о воспитании детей в семье» (1989), «Н.К. Крупская о роли матери в воспитании детей» (1989) та ін. Борис Мітюрор розкрив й схарактеризував основні педагогічні ідеї відомого радянського ідеолога освіти.

Ще однією персоналією, творчість якої ґрунтовно вивчав Б. Мітюрор, є Антон Семенович Макаренко – видатний вітчизняний педагог. За роки освітньої й науково-практичної діяльності Борис Мітюрор написав ряд праць, присвячених спадщині А. Макаренка, а саме: «А.С. Макаренко про трудове виховання» (1963) [23], «А.С. Макаренко про виробниче навчання як вищу форму трудового виховання» (1963) [22], «Современность и А.С. Макаренко» (1964) [13], «А. С. Макаренко о диалектичности педагогического процесса» (1985) [11], «А.С. Макаренко о значении авторитета в семейном воспитании» (1988), «А.С. Макаренко о значении авторитета» (1988) [12] та ін. Глибоке вивчення педагогічної спадщини А. Макаренка, здійснене Борисом Мітюрором, свідчить, що творче використання плідних ідей радянського педагога може принести велику користь для вдосконалення навчально-виховного процесу сучасної української школи.

Ще одним педагогом, який захоплював своїми поглядами і привернув увагу Б. Мітюрора, був Василь Олександрович Сухомлинський. Борис Никифорович здійснив вагомий внесок у пропагування спадщини В. Сухомлинського: вчений був автором ряду праць про педагогічну систему випадного педагога, виступав рецензентом праць павлівського директора. Так, Борис Мітюрор у 1972 р. в журналі «Радянська школа» написав рецензію на працю В. Сухомлинського «Методика виховання колективу» [28]. Борис Никифорович один з перших радянських вчених здійснив глибокий і усесторонній аналіз праці Василя Сухомлинського (книга «Методика виховання колективу» була випущена у 1971 р. після смерті автора, а вже у квітні 1972 р. вийшла рецензія на книгу Бориса Никифоровича), проаналізував всі чотири розділи книги: «Шкільний колектив. Принципи його виховання», «Ідейно-громадянська основа колективу», «Формування виховного впливу колективу на особистість», «Особа вчителя, педагогічний колектив і колектив вихованців», намітив перспективи використання книги у практичній діяльності вчителя [28]. А до 70-ї річниці від дня народження В. Сухомлинського, у 1988 р. науковцем було написано три статті: «Школа – дом радостного учения и труда» (1988) [14], «В.О. Сухомлинський про «Школу радості» (1988) [24]; «В. О. Сухомлинський про радість як важливий стимул навчальної діяльності учнів» (1988) [25].

Аналіз лише тільки назв праць ученого дає підстави вважати, що проблема «школи радості» була важливою для Бориса Мітюрора. У своїх публікаціях він довів, що це була цілісна система навчання дітей шестирічного віку, за якої вчителі враховували такі особливості дитячого мислення, як-от: образність, пластичність, емоційну збудливість думки.

Таким чином, здійснений аналіз дає змогу зробити висновок, що персоніфіковані дослідження Бориса Никифоровича Мітюрора є зразком наукового підходу до вивчення спадщини видатних педагогів. Його досвід є актуальним і корисним для сучасних дослідників педагогічних персоналій у вітчизняній історико-педагогічній науці.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Аналіз історико-педагогічних досліджень Бориса Мітюрора дає підстави стверджувати, що його праці персоніфікованого напрямку вирізнялися високим рівнем науковості, глибоким аналізом літературних джерел й архівних матеріалів, чіткою структурою. Слід зазначити, що в персоніфікованих дослідженнях Б. Мітюрора простежується система висвітлення педагогічної спадщини відомих педагогів, яка має такі складові: характеристика історичного періоду, у якому жив і працював педагог; розкриття змісту і стану розвитку освіти у досліджуваній період; характеристика педагогічних поглядів

(провідні дидактичні принципи, мета, завдання і засоби виховання, підготовка вчителя й основні вимоги до нього); визначення ролі, місця і значення внеску спадщини відомого педагога в розвиток педагогічної науки.

Перспективою подальших наукових розвідок вважаємо вивчення внеску Бориса Никифоровича у патріотичне виховання молоді, зокрема, можливості використання у патріотичному вихованні зібраних ним матеріалів про вчителів – Героїв Радянського Союзу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баїк Л. Стан народної освіти, школи і педагогічної думки на західноукраїнських землях в період панування Австро-Угорської монархії / Л. Баїк, Б. Мітюров. – Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. І.Я. Франка, 1965. – 57 с.
2. Гупан Н.М. Б. Мітюров як історіограф вітчизняної історико-педагогічної думки / Н.М. Гупан; зб. наукових праць. – № 11. Частина II. – Хмельницький: Видав. Національної Академії ПВУ, 2000. – С.169-175.
3. Історія педагогіки / за ред. М. Гриценка. – К.: Вища школа, 1973. – 447 с.
4. Лемех Г.Б. Життєвий та науково-творчий шлях Б. Н. Мітюрова (1910-2007 рр.) / Г.Б. Лемех. – Рівне: [б. в.]. – 2009. – 22 с.
5. Митюров Б. Духнович Александр Васильевич / Б. Митюров // Педагогический словарь: в 2 томах; гл. ред.: И.А. Каиров. – Т. 2: О–Я. – М.: Изд-во «Академии педагогических наук», 1960. – 776 с. – С. 361.
6. Митюров Б. Зизаний Лаврентий / Б. Митюров // Педагогическая энциклопедия; гл. ред. И.А. Каиров. – М.: Сов. энциклоп., 1965. – Т. 2. – 911 столб. – Ст.115-116.
7. Митюров Б. Зизаний Стефан / Б. Митюров // Педагогическая энциклопедия; гл. ред. И.А. Каиров. – М.: Сов. энциклоп., 1965. – Т. 2. – 911 столб., т.2., Ст.116.
8. Митюров Б. Франко И.Я / Б. Митюров // Педагогическая энциклопедия; гл. ред. И.А. Каиров. – М.: Сов. энциклоп., 1968. – Т. 4. – 911 столб. – Ст. 540.
9. Митюров Б. Элассонский Арсений / Б. Митюров // Педагогический словарь; В 2-х т.; гл. ред.: И. А. Каиров. Т. 2: О–Я. – М.: Изд-во «Академии педагогических наук», 1960.–776 с.– С. 729.
10. Митюров Б.Н. Боретский И.М. / Б.Н. Митюров // Педагогический словарь; В 2-х т.; гл. ред.: И. А. Каиров. Т. 2: О–Я. – М.: Изд-во «Академии педагогических наук», 1960.–776 с.– С. 729. – С.123.
11. Митюров Б.Н. А.С. Макаренко о диалектичности педагогического процесса / Б.Н. Митюров // А. С. Макаренко: [Сб. ст.]. Кн. 11; Львов, обл. отд-ние Пед. о-ва УССР, Львов, гос. ун-т им. И. Франко; отв. ред. Л. Г. Баик. – Львов: Вища шк., 1985. – 154 с.
12. Митюров Б.Н. А.С. Макаренко о значении авторитета. / Б.Н. Митюров // «А.С.Макаренко – выдающийся педагог-новатор». – Ровно: РГПИ, 1988. – С. 22-23.
13. Митюров Б.Н. Современность и А.С. Макаренко / Б.Н. Митюров // Советская педагогика. – 1964. – №11. – С.141-142.
14. Митюров Б.Н. Школа – дом радостного учения и труда / Б.Н. Митюров // В.А. Сухомлинский – выдающийся педагог новатор: тез. обл. межвуз. науч.-практ. конф. – Ровно: РГПИ, 1988. – С.3-5.
15. Митюров Б.Н. Симеон Полоцкий – выдающийся просветитель XVII в. / Б.Н. Митюров // Советская педагогика. – 1971.– № 7. – С. 108-112.
16. Митюров Б.Н. Развитие школы и педагогической мысли на Украине и Белоруссии (XVI-XVII вв.): автореф. дис. на соискание учен. степени докт. пед. наук: спец. 13.730 «Теория педагогики» / Б.Н. Митюров. – Ленинград, 1970. – 48 с.
17. Митюров Б. Видання педагог-марксист (до 100-річчя з дня народження Н.К. Крупської) / Б. Мітюров // Радянське слово. – Дрогобич. – 14.02.1969.
18. Мітюров Б. Життя віддане людям (до 100-річчя з дня народження Н.К. Крупської) / Б.Мітюров // Радянський педагог. – Дрогобич. – 20.20.1969.
19. Мітюров Б. Іван Франко про школу та освіту / Б. Мітюров. – Рівне: РЕГІ, 1999. – 35 с.
20. Мітюров Б. К.Д. Ушинський про вимоги до вчителя / Б. Мітюров // «Педагог-демократ К.Д. Ушинський», Львів, ЛГУ, 1959. – С.54-59.
21. Мітюров Б. К. Ушинський – син України / Б. Мітюров. – Рівне: Редакційно-видавничий центр Міжнародного університету «РЕГІ» ім. академіка Степана Дем'янчука, 2003. – 40с.
22. Мітюров Б.Н. А.С. Макаренко про виробниче навчання як вищу форму трудового виховання / Б.Н. Мітюров // Тези доповідей звітно-наукової конференції. – Дрогобич: ДПІ, 1963. – С 26-30.
23. Мітюров Б.Н. А.С. Макаренко про трудове виховання / Б.Н. Мітюров // Тези доповідей і виступів на обласній науково-практичній конференції. – Львів, 1963. – С 7-10.
24. Мітюров Б.Н. В.О. Сухомлинський про «Школу радості» / Б.Н. Мітюров // Проблеми всебічного розвитку особистості у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського: матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 70-річчю з дня народження В.О. Сухомлинського, 7-8 грудня. – Дрогобич: ДПІ, 1988. – С.78-79.
25. Мітюров Б.Н. В.О. Сухомлинський про радість як важливий стимул навчальної діяльності учнів / Б.Н. Мітюров // Творче використання педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського в умовах перебудови народної освіти в Україні: тези доповідей і повідомлень наук.-практ. конфер., присвяченої 70-річчю з дня народження В.О. Сухомлинського, 7-8 грудня. – Луцьк, 1988. – С. 109-111.
26. Мітюров Б.Н. Педагогічні ідеї Яна Амоса Коменського на Україні / Б.Н. Мітюров. – К: Рад. школа, 1971. – 108 с.

27. Мітюров Б.Н. Педагогічні погляди І.Я. Франка: лекція [для студентів-заочників] / Б.Н. Мітюров. – Дрогобич: Дрогобицький пед. ін.-т ім. І.Я. Франка, 1961. – 30 с.
28. Мітюров Б.Н. Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу (рецензія) / Б.Н. Мітюров // Радянська педагогіка. – 1972. – №4. – С. 105-107.
29. Митюрлов Б.Н. Ян Амос Коменский: биография отдельного лица / Б.Н. Митюрлов. – К.: Знання, 1970. – 32 с.

Ю.Н. ЧЕРЕДНЯК. РОЛЬ Б.Н. МИТЮРОВА В РАЗВИТИИ ПЕРСОНАЛИСТИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ В ИСТОРИИ ПЕДАГОГИКИ

Резюме. В статье рассматривается вклад известного украинского ученого Бориса Никифоровича Митюрлова в развитие персоналистического направления в истории педагогики. В частности, проанализированы работы педагога об учителях братских школ; о персоналиях Яна Амоса Коменского, К. Ушинского, И. Франко, Н. Крупской, А. Макаренко, В. Сухомлинского.

Ключевые слова: Б.Н. Митюрлов, педагогическое наследство, персоналистическое направление, персоналия, история педагогики.

Y.M. CHEREDNYAK. THE ROLE OF B.N. MITYUROV IN THE DEVELOPMENT OF PERSONALISTIC DIRECTION IN THE HISTORY OF PEDAGOGY

The summary. In the article author considers the contribution of the famous Ukrainian scientist Boris Nikiforovich Mityurov in development personalistic movement in the history of pedagogy. In particular, we analyzed the pedagogic works about teachers communal schools; personalities by Jan Amos Comenius, K. Ushinskyi, I. Franko, N. Krupska, A. Makarenko, V. Sukhomlynskiy.

Key words: B.N. Mityurov, pedagogical heritage, personalistic direction, personalities, history of pedagogy.

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. С.Г. Карпенчук.

Одержано редакцією 01.02.2016 р.

УДК 373.5:911]:316.61

Л.Б. ПАЛАМАРЧУК

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЗНАННЯ ЯК ГУМАНІСТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЇ

Пам'яті С.С. Пальчевського присвячується.

Досвідченому вчителю, вченому, акмеологу, поету ...

Резюме. У статті розкривається роль соціокультурних знань під час вивчення географії, як гуманістичного підґрунтя освітнього процесу. Соціокультурні знання є засадничою основою у формуванні географічної культури, сприяють розвитку теоретичних положень та ідей гуманізації шкільної географії. Через зміст навчального географічного матеріалу соціокультурного спрямування формується гуманістичний світогляд молодшої людини.

Ключові слова: соціокультурні знання, гуманізація освіти, географічна освіта, навчально-виховний процес.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Соціокультурна складова змісту шкільних курсів географії покликана об'єднати соціокультурні знання, вміння й навички, що забезпечують поширення інформації про досвід людської діяльності, особливості ведення господарства в умовах ринку, розвитку національної культури, вплив природно-географічних умов території на сформований історично рівень соціально-економічного розвитку країни. Соціокультурні знання допомагають учневі засвоїти правила і норми соціальної поведінки, цінності суспільства, в якому йому доведеться жити, працювати. Через сформовані вміння і навички учень забезпечує гармонійні стосунки у ланцюжку «людина – родина – громада – нація (держава) – людство – навколишнє середовище», що є соціальною основою сучасної особистості. Соціокультурна складова об'єднує різноманітні елементи буття людини (матеріально-технічні об'єкти, засоби праці й комунікації, матеріальні й духовні продукти і послуги, ідеологічні, мистецькі цінності, зразки та норми, відносини між людьми, ставлення до природи).

Аналіз останніх досліджень. Значний вплив на розвиток теорії і практики соціокультурного підходу в навчанні мали як зарубіжні, так і вітчизняні психологи й педагоги та методисти-географи (Ш. Амонашвілі, А. Бібік, Н. Бібік, В. Безпалько, І. Бех, М. Бурда, Н. Буринська, Б. Гершунський, Н. Голованова, С. Гончаренко, І. Душина, І. Зязюн, В. Корнєєв, В. Кремень, М. Криловець, Л. Круглик, Г. Лисенкова, І. Лернер, О. Лобжанідзе, В. Максаковський, Ю. Мальований, І. Матрусов, Т. Назаренко, Я. Олійник, С. Пальчевський, Л. Панчешнікова, В. Пестушко, О. Плахотнік, О. Пометун, Н. Петрова, Г. Понурова, І. Підкасистий, М. Рижаків, О. Савченко, А. Сиротенко, М. Скаткін, Г. Селевко, М. Сорока, А. Хуторський, О. Топузов, Б. Чернов, Г. Уварова, П. Шищенко, І. Шоробура та ін.), які розкрили методологічні основи і шляхи розвитку сучасної педагогічної науки, важливість гуманізації та гуманітаризації, культурологічного й соціокультурного спрямування навчально-виховного процесу з географії.

© Л.Б. Паламарчук, 2016